

Bewoners #Moddermanstraat ook op zoek naar huisdieren. Maar ze kunnen nog niet naar binnen.

Laurens van Wouwe @onzeverslaggevr

De ravage nogmaals in beeld #explosie #Moddermanstraat #Rotterdam. Bewoners mochten vandaag wat spullen ophalen.

Dennis van Ommeren @DvanOmmeren

3 **Gasexplosie in Schiebroek (Moddermanstraat): over het proces bevolkingszorg en de rol van de kerk**

Menno van Duin, Rik Radstake

3.1 Inleiding

Op zondag 1 februari 2015 doet zich in een flatgebouw aan de Moddermanstraat in Rotterdam een heftige (gas)explosie voor. Hoewel veel bewoners voor kortere of langere tijd hun woning moeten verlaten en de schade fors is, zijn er gelukkig geen doden gevallen. Wel raakte een tiental personen (meest licht) gewond.

Ook in de vorige editie (*Lessen uit crises en mini-crisis 2014*) was er aandacht voor een gasexplosie. Toen betrof het de flat De Beukenhorst in Diemen en is door de auteurs ingezoomd op zogeheten ‘tipping points’; momenten waarop een incident een andere wending kan krijgen. Deze keer gaat het om een flat in de Rotterdamse wijk Schiebroek en ligt de focus op de rol van de gemeente en die van kerken. Dit laatste naar aanleiding van het feit dat bij deze calamiteit de eerste opvang in een kerk plaatsvond (waar de tweede auteur predikant is). De vraag die in het hoofdstuk centraal staat, is wanneer de gemeente de zorg voor burgers aan andere organisaties kan overlaten. Het hoofdstuk is mede gebaseerd op een evaluatie en het raadsdebat hierover en observaties en informatie uit de wijk.

3.2 Feitenrelaas

Als we kijken naar het aantal gasincidenten dat zich per jaar in een woning of flatgebouw voordoet (zie onderstaand voor de jaren 2014 en 2015) dan is het niet vreemd dat in dit jaarboek wederom een casus

over een gasexplosie is opgenomen. Het incident waarover het hier gaat, vond plaats op 1 februari 2015. Die zondagmiddag heeft iets voor half vijf in een appartement aan de Moddermanstraat in Rotterdam-Schiebroek een gasexplosie plaats en ontstaat er als gevolg daarvan een grote brand. Door de explosie wordt de complete voorgevel van het appartement weggeslagen. Ook voor bewoners van de andere appartementen in de flat zijn de gevolgen groot.

De flat van vier verdiepingen telt in totaal 56 appartementen. Als gevolg van de gasexplosie zijn de ramen gesprongen. Het glas werd naar binnen gedrukt, met uitzondering van de ramen van de trappenhuisen, die vanwege de drukgolf juist naar buiten werden gedrukt. Er raken dertien personen gewond. Ook in de omgeving van de flat zijn diverse woningen flink beschadigd (gesprongen ruiten, ontzette ramen). De meeste bewoners gaan zo snel mogelijk naar buiten. Omwonenden komen ter plekke poolshoogte nemen.

Gasincidenten 2014

Datum	Plaats	Oorzaak	Bijzonderheden
3 februari	Koog aan de Zaan (woning)	<i>onbekend</i>	Op bovenverdieping wanden ontzet
7 februari	Emmer Compasuum	<i>onbekend</i>	1 gewonde hond; ontplofte woning en woning daarvoor moeten worden gesloopt
14 februari	Amsterdam (tussenwoning)	<i>onbekend</i>	1 gewonde; 14 woningen ontruimd
18 februari	Ridderkerk (flatgebouw)	<i>mogelijk suïcide</i>	8 gewonden
20 juni	Roermond/ Maas (jacht/ waarschijnlijk geen aardgas)	<i>onbekend</i>	1 gewonde
4 september	Diemen (flatgebouw)	<i>graafwerkzaamheden</i>	2 doden en 15 gewonden
10 november	Den Haag (woningen)	<i>graafwerkzaamheden</i>	7 gewonden

Gasincidenten 2015

Datum	Plaats	Oorzaak	Bijzonderheden
1 februari	Rotterdam Schiebroek (flatgebouw)	<i>mogelijk suicide</i>	13 gewonden
20 maart	Urmond (woning)	<i>opzet (bewoner draait gaskraan open)</i>	2 gewonden
20 april	Heerlen (flatgebouw)	<i>diefstal koperleidingen</i>	3 gewonden
14 juni	Venlo (flatgebouw)	<i>gaslek in woning</i>	1 zwaargewonde
6 oktober	Hoogeveen (in woonzorgcentrum)	<i>vermoedelijk gaslek; waarschijnlijk opzet</i>	1 zwaargewonde
30 december	Drachten (woning)	<i>gaslek</i>	1 gewonde

Onmiddellijk na de explosie komen bij de alarmcentrale de eerste meldingen binnen. Vanwege het grote aantal meldingen schaalde de brandweer op naar grote brand, hetgeen betekent dat extra mankracht en blusmaterieel ter plaatse gaan. Om 16.27 uur wordt er opgeschaald naar GRIP-1 en al 6 minuten later, als de eerste hulpdiensten ter plaatse komen, naar GRIP-2. De plek wordt afgezet, de relatief beperkte brand wordt geblust en er wordt een 'gewondennest' ingericht. Rond de klok van vijf uur wordt er in de nabijgelegen Goede Herderkerk een opvanglocatie ingericht.

Omdat het enige tijd vergt om een geschikte standplaats voor de CoPI-bak te vinden, komt het CoPI pas zo'n 30 minuten na alarmering voor de eerste keer bijeen. Er is dan al wel op straat overleg tussen de betrokken hulpdiensten geweest. De meeste hulpverleningsvoertuigen blijken niet volgens de procedure te zijn opgesteld (dat is met de neus in de richting van het incident).

Om 17.00 uur doet het CoPI een verzoek uit voor het inschakelen van speciale honden voor het zoeken naar slachtoffers onder het puin. Er ontstaat vervolgens onduidelijkheid welk soort honden gewenst is. Moet er gezocht worden naar mensen onder het puin of juist naar de aanwezigheid van mogelijke explosieven (er zou immers ook sprake van 'een aanslag' kunnen zijn)? In de loop van de avond arriveert een

USAR-team om te kijken of er nog personen in de flat aanwezig zijn. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een speurhond. Ook arriveren de glaszetter om bij huizen in de buurt van de flat schade te herstellen. De omwonenden kunnen die avond weer in hun eigen huis overnachten. Voor bewoners van de flat is dat niet het geval.

Eerste opvang

Op zo'n vierhonderd meter van de betreffende flat ligt de Goede Herderkerk. Het kerkgebouw is eigendom van de protestantse gemeente, maar het wordt ook voor andere doelgroepen ter beschikking gesteld. Na de eerste meldingen van de gasexplosie heeft de politie met de kosten c.q. beheerder van de kerk contact opgenomen om de kerk te openen voor de eerste opvang van bewoners. De Indonesische kerkgemeente beëindigt op dat moment net haar samenkomst in de kerk. Enkele gemeenteleden van de Indonesische kerkgemeente organiseren spontaan de eerste opvang. Er wordt koffie gezet en ruimtes worden vrijgemaakt. Bij aankomst van de eerste bewoners van de Moddermanstraat arriveren ook leden van de protestantse wijkgemeente om assistentie verlenen. Korte tijd later arriveert een SIGMA-team van het Rode Kruis voor eventuele medische ondersteuning; hiervoor wordt een aparte ruimte vrijgemaakt. Veel bezoekers maken een wat apathische indruk. De meesten zijn behoorlijk geschokt door wat zij zojuist hebben meegemaakt.

Rond 19.00 uur arriveren burgemeester Aboutaleb en de regionaal brandweercommandant, alsook de voorzitter van de gebiedscommissie en de plaatsvervangend gebiedsdirecteur.⁴⁶ Zij doen ter plaatse een indruk op van wat is voorgevallen en vervoegen zich daarna bij de bewoners in de kerk. De burgemeester bedankt de kerkleden voor hun activiteiten, vraagt of er nog zaken geregeld moeten worden en spreekt twee keer de inmiddels grote groep bewoners (200-300 personen) toe. Hij spreekt zijn medeleven uit en belooft dat de gemeente Rotterdam niet zal rusten voordat iedereen goed gegeten zal hebben en er voor alle betrokken bewoners opvang geregeld is. Om 23.00 uur zal iedereen weten waar hij/zij aan toe is. Deze toezegging legt bij het ROT de

⁴⁶ Na de opheffing van de deelraden (met eigen verkiezingen) zijn in Rotterdam gebiedscommissies ingesteld.

druk om voor iedereen snel onderdak te organiseren.⁴⁷ Een vertegenwoordiger van de stichting Salvage geeft (namens de verzekeraars) aan dat iedereen, ongeacht de mate waarin men verzekerd is, de eerste 24 uur geholpen zal worden. Het Leger des Heils, met wie de gemeente Rotterdam afspraken heeft gemaakt, zorgt uiteindelijk voor het eten (de plaatselijke cateraar bleek niet in staat dergelijke aantallen maaltijden te verzorgen). Ondertussen maken functionarissen van de politie en de gemeente met hulp van een kerklid (en gebruikmakend van de door hem naar de kerk meegenomen laptop) een registratie aan van de aanwezigen. Rond 23.00 uur worden de bewoners uitgeleide gedaan en gaan zij richting een opvangadres (hotel of familie/vrienden). Tegen middernacht kan in de kerk het opruimen en schoonmaken beginnen.

De bewoners van de flat aan de Moddermanstraat waar de explosie heeft plaatsgevonden, kunnen de nacht na de explosie niet terugkeren naar huis. Een groot aantal van hen overnacht bij familie of vrienden. Woningcorporatie Havensteder, de eigenaar van de getroffen woningen, heeft degenen die niet elders terecht konden, ondergebracht in een hotel of zorghotel. De omliggende woningen zijn door bouwinspecteurs van de gemeente beoordeeld en zo mogelijk vrijgegeven om te betreden. Indien nodig zijn extra voorzieningen getroffen om deze woningen weer voor de bewoners toegankelijk te maken. Bewoners die op dat moment nog niet naar hun huis wilden terugkeren, konden alsnog in een hotel overnachten. Daarmee is de opvang conform de procedure verlopen (Gemeente Rotterdam, 2015, p. 2).

De woningen

Hoewel de brand in de flat snel was geblust en herstelwerkzaamheden aan nabijgelegen woningen voortvarend worden uitgevoerd, is de schade aan de flat – en daarmee de situatie van de bewoners – veel minder snel verholpen. Zo'n 150 mensen zijn door de explosie en de daaropvolgende brand dakloos geworden. Omdat de portiekflat door de explosie instabiel is geworden en deels zal moeten worden afgebroken, kunnen de bewoners voorlopig niet terug naar hun woning. Na ruim een week kan een eerste groep bewoners terugkeren en in de weken

⁴⁷ Er bestaat onduidelijkheid wie in dit geval welke kosten voor noodopvang moet voldoen. De gemeente Rotterdam werkt een nieuwe procedure uit voor de financiering in dergelijke situaties.

erna kan een groot aantal van de 56 woningen weer worden bewoond, maar een deel van de bewoners zal uiteindelijk definitief moeten verhuizen. Bij de bespreking op 3 september 2015 van de gemeentelijke evaluatie van het incident (in de commissie Veiligheid) spreekt de verantwoordelijk wethouder de verwachting uit dat aan het einde van het jaar alle appartementen weer hersteld zullen zijn. Op dat moment zijn nog 16 appartementen onbewoond; de betreffende bewoners zijn elders ondergebracht. Voor diegenen die uiteindelijk niet willen terugkeren, zal alternatieve woonruimte worden gezocht.

Kritiek op woningcorporatie Havensteder

Op de dag na de gasexplosie vindt er in de Goede Herderkerk een bewonersbijeenkomst plaats waar woningcorporatie Havensteder ingaat op de situatie. Tijdens deze bijeenkomst baart een opmerking van de directeur van Havensteder opzien. Hij geeft aan dat de bewoners van de flat, na de eerste nacht te hebben doorgebracht in het Van der Valkhotel in Blijdorp, nu zelf voor opvang moeten zorgen en via hun inboedelverzekering hiervoor een vergoeding moeten regelen.⁴⁸ Deze opstelling wekt veel verbazing en in veel media is er aandacht voor deze uitspraak. SP-raadslid Velter geeft aan dat Havensteder zijn verantwoordelijkheid moet nemen als verhuurder en de bewoners van de flat een degelijk onderkomen moet bieden. Er wordt door gemeenteraadsleden zelfs opgeroepen tot een spoeddebat. Zo'n vaart zal het uiteindelijk niet lopen als de woningcorporatie op haar schreden terugkeert.

De oorzaak

De dag na het incident wordt duidelijk dat de brand zeer waarschijnlijk veroorzaakt is door een gasexplosie en dat deze zich heeft voorgedaan in de woning van een oudere man. 'Het gonst hier in de wijk van de geruchten. De man zou verward zijn en psychische problemen hebben', zegt een verslaggever in het NOS Radio 1 Journaal. Later blijkt dat de betreffende 67-jarige man een gasleiding van zijn appartement heeft ontkoppeld en vervolgens het vrijgekomen gas met een aansteker

⁴⁸ Weinig meedenkend was wel de opmerking dat getroffen en maar op hun PC moesten nakijken hoe het met hun verzekering zat. Voor wie op last van de gemeente (i.c. bouw- en woningtoezicht) zijn huis niet in mocht en daardoor geen beschikking over een PC had, was dat natuurlijk lastig.

tot ontploffing heeft gebracht. Hij wordt veroordeeld tot 15 maanden gevangenisstraf, maar de rechter acht de man wel verminderd toerekeningsvatbaar. De betreffende man zegt zich niets van de explosie te herinneren. Een aantal maanden na de hectische gebeurtenis laat de zus van de man namens de familie een brief plaatsen in een plaatselijke (digitaal) krantje (www.leven-in-schiebroek.nl) waarin zij aangeeft dat haar broer zich niets herinnert van wat er is gebeurd, maar hoopt dat de medebuurtbewoners hem ooit zullen kunnen vergeven voor het geval hij hun leed heeft aangedaan. Ook geeft zij in de brief aan dat haar broer eerder (in 2013 en 2014) in een inrichting is opgenomen vanwege depressies. Eind 2014 moest hij, vanwege de sluiting van de inrichting waar hij toen verbleef, weer zelfstandig wonen. Eind januari 2015 had hij bij de crisisopvang aangegeven dat hij het alleen niet aankon. Hij werd opgenomen, maar kon wel onder voorwaarden naar buiten. De dag voordat hij naar een definitieve opvang zou gaan, was hij alleen thuis en vond de explosie plaats.⁴⁹

3.3 Twee thema's nader beschouwd

In deze paragraaf zullen twee thema's – die deels met elkaar te maken hebben – worden besproken. Ten eerste wordt ingezoomd op de rol van kerken bij rampen. Wat hebben kerken in dergelijke situaties te bieden? Het tweede thema betreft de terugtrekkende overheid en dus bescheidener rol van gemeenten, zoals verwoord in het huidige beleid ('Bevolkingszorg op orde') waarin de (zelf)redzaamheid van burgers het uitgangspunt is en de rol van de gemeentelijke professionals wat bescheidener is geworden. Wat betekent dit voor de verschillende processen van bevolkingszorg?

3.3.1 De rol van kerken

De rol van kerken bij rampen is geen thema dat in de ramp- en crisisliteratuur veel en systematisch aandacht heeft gekregen. De

⁴⁹ Zie *Magazine Leven in Schiebroek*, zomer 2015, p. 3. Op 26 augustus 2016 ontleend aan http://www.leven-in-schiebroek.nl/magazine_files/LiS-mag.zomer2015-LR-2.pdf.

afgelopen jaren zijn er zo nu en dan wat publicaties over verschenen. Leo Fijen schreef in 'Ouders van Volendam' over de rol van de kerk na de cafébrand van 1 januari 2001 (Fijen, 2006). Sommigen haalden steun uit de kerk en de kerkgemeenschap; anderen namen er juist afstand van (ook vanwege de onbegrijpelijke woorden van de bisschop van Haarlem). In 2003 constateerden Van Duin en Zannoni dat bij een gezinsdrama in Roermond (waarbij een verwarde vader zijn huis in brand stak waardoor zes kinderen omkwamen) de katholieke kerk een grote rol vervulde. Dominee Ruff schreef in 2002 een brochure over de rol van de kerk bij rampen; hij onderscheidde een vijftal rollen (Ruff, 2002). De eerste is *menskracht*, het bieden van een luisterend oor. Juist kerkgenootschappen hebben ervaring met zingevingsvraagstukken ('Waarom heb ik dit verdiend?'). De tweede en een wat meer basale rol is *onderdak*. Kerkgenootschappen bezitten gebouwen die eenvoudig voor crisisopvang kunnen worden ingericht. Ook kerkelijke rituelen en symbolen (een kaars branden; zingen als rouwverwerking) kunnen hierbij een functie vervullen. De derde rol is de *pastorale zorg*. Juist de pastorale huisbezoeken en de langere aandacht voor diegenen die betrokken waren bij rampspoed kunnen van grote betekenis zijn. De vierde rol is het *diaconaat*. Kerken geven niet alleen geestelijke, maar ook vaak materiële hulp. Kerken kunnen individuele personen financieel ondersteunen en de diaconie kan zorgen voor een inzameling van gelden voor slachtoffers. Ten slotte hebben kerken in de loop van de tijd een fors *netwerk* opgebouwd. Juist in tijden van nood kan het goed zijn van dat netwerk gebruik te maken; contacten met het maatschappelijk werk, de sociale dienst, de gemeente en andere instanties.

In zijn in 2014 afgeronde masterscriptie richtte Lippens zich op de pastorale zorg in crisisomstandigheden. Hij onderscheidt drie kerntaken die wel vergelijkbaar zijn met de vijf rollen van Ruff: noodhulp (onderdak, voedsel, opvang), zingeving (inclusief rituelen, herdenken e.d.) en verbinden (o.a. op basis van het grote netwerk). Uit zijn onderzoek blijkt dat pastores zelf wat minder zeker zijn over hun rol in bijzondere situaties. Zij voelen de druk van de media en van hun rol in relatie tot anderen en er is onzekerheid of zij wel voldoende zijn aangehaakt binnen de bestaande (rampenbestrijdings)structuur. Kerken zouden juist hun verbindende en spirituele rol moeten oppakken en daarbij veel meer moeten uitgaan van hun reguliere pastorale kracht, aldus Lippens. Hij constateert dat de rol van de kerk bij rampen en

crises nogal onderbelicht is gebleven en dat in de reguliere planvorming nauwelijks aandacht is voor de betekenis en potentiële rol van kerken. Dat geldt zowel ten aanzien van de opvang, als ten aanzien van de rol bij rouwverwerking, herdenken en verder.

Na de gasexplosie in Schiebroek diende de Goede Herderkerk als eerste opvanglocatie. Ook werd het gebouw een dag later gebruikt voor de bijeenkomst met woningcorporatie Havensteder, en de tien daaropvolgende dagen organiseerde de protestantse wijkgemeente van de Goede Herderkerk samen met de rooms-katholieke parochie in Schiebroek dagelijks 's ochtends en 's middags een inloopgelegenheid, waar kerkelijke vrijwilligers met een luisterend oor en een kop koffie aanwezig waren. Omdat van deze mogelijkheid slechts weinig gebruik werd gemaakt, is deze activiteit na tien dagen beëindigd.

Hulp kwam ook snel op gang via de website 'Schiebroek in de kou'. Contacten met Albert Heyn en Plus leverden op dat deze winkels tassen met boodschappen uitdeelden aan de gedupeerden. De pastorale contacten bleken van langere duur en strekten zich in enkele gevallen uit tot meer dan een jaar. In november 2015 bracht de kerkelijke gemeente aan alle bewoners van de woningen aan de Moddermanstraat een attentie, waarbij nadrukkelijk gerefereerd werd aan wat er tien maanden geleden was gepasseerd. Die actie bleek gewaardeerd en leidde in een aantal gevallen tot deurgesprekken.

3.3.2 *De terugtrekkende overheid?*

In de gemeentelijke evaluatie van het incident aan de Moddermanstraat wordt aangegeven dat de gemeente verantwoordelijk is voor de bevolkingszorg; daaronder wordt inbegrepen de processen opvang en verzorging van getroffen bewoners, de registratie, publieksinformatie en nazorg. Het zijn bij rampen en dit soort incidenten bekende processen, maar in Nederland heeft de laatste jaren wel een koerswijziging plaatsgevonden. Sinds het verschijnen van het rapport 'Bevolkingszorg op orde' (2012) is het uitgangspunt dat burgers bij rampen en crises veel zelf kunnen en doen. Ook zijn er allerlei maatschappelijke organisaties die in dergelijke situaties een bijdrage zullen leveren. De rol van de gemeentelijke overheid is dat te stimuleren en ten tijde van rampspoed

vooral aan te sluiten op deze processen en initiatieven, vinger aan de pols te houden en vooral daar te handelen waar zich lacunes voordoen. Dat betekent bijvoorbeeld dat de overheid meer oog dient te hebben voor de niet- en minder zelfredzamen.

Uit deze casus blijkt weer eens de grote (zelf)redzaamheid van burgers en de betrokkenheid van vrijwilligers en maatschappelijke organisaties. Bij de verschillende gemeentelijke bevolkingszorgprocessen was dat goed zichtbaar. Slechts de koppeling tussen de acute fase en de nazorg gaf wat haperingen te zien.

Noodopvang

Na de gasexplosie en daaropvolgende brand vond de eerste opvang van bewoners niet plaats in een gemeentelijke voorziening – zoals ongetwijfeld in de gemeentelijke plannen wordt vermeld – maar is gekozen voor de meest logische locatie. De Goede Herderkerk was niet alleen vlakbij (op zo'n 400 meter), er waren op dat moment ook al mensen aanwezig die de eerste opvang konden organiseren. In de gemeentelijke evaluatie wordt over die eerste acute fase een wat apart beeld geschetst: 'Bewoners van 150 huizen werden direct na het incident uit hun huizen gehaald'. Deze zin gaat uit van het klassieke beeld van een overheid die voor burgers zorgt en hen beschermt, alsof die burgers dat in overwegende mate niet gewoon zelf doen. Natuurlijk heeft het merendeel van de bewoners zelf onmiddellijk na de explosie zijn woning verlaten en is er nauwelijks iemand 'uit huis gehaald'.

Registratie

Ook de registratie van bewoners vond plaats in de Goede Herderkerk. Zowel in de gemeentelijke evaluatie als in de evaluatie van de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond wordt op dit punt ingegaan. Medewerkers van de politie en de gebiedsorganisatie Hillegersberg-Schiebroek hebben de registratie ter hand genomen. Burgemeester Aboutaleb riep zelf, ter plaatse, mensen op om zich te laten registreren. Om een overzicht te krijgen van de getroffen bewoners van de Moddermanstraat, is aanvullend in het ROT aan de gemeente verzocht om een uitdraai uit de Basisregistratie Personen (BRP). Dit overzicht

kon vanwege technische problemen niet worden geleverd (Gemeente Rotterdam, 2015).⁵⁰

Het registreren van betrokkenen gaf in het CoPI enige discussie. In het Regionaal Crisisplan 2014-2018 is hierover opgenomen dat een gemeente *niet* registreert, tenzij hier behoefte aan is. In het verleden was registratie echter de standaardprocedure. Van het relatief nieuwe uitgangspunt werd in het CoPI hinder ondervonden. In het Landelijk crisismanagementsysteem (LCMS) had het ROT namelijk aangegeven dat alle bewoners terecht waren, maar op de keeper beschouwd kon hierover geen uitspraak worden gedaan, omdat er niet geregistreerd was. In dit geval is het goed gegaan en bleken er geen mensen te worden vermist. Maar de casus maakt wel duidelijk dat ‘niet registreren, tenzij’ noodzakelijk maakt vast te stellen wie kan bepalen dat het in een specifiek geval toch wel verstandig is om betrokkenen te registreren.

Publieksvoorlichting

Hoewel er wat onduidelijkheid was over het opstarten van het publieksinformatienummer (14010) is de publieksvoorlichting over het algemeen – ook mede dankzij de aanwezigheid van burgemeester Aboutaleb in de Goede Herderkerk – goed verlopen. Aldaar vond primair de publieksinformatie plaats. Er zijn nauwelijks telefonisch vragen gesteld; ook in de dagen erna kwamen bij het publieksinformatienummer maar vijftientig telefoontjes binnen.

Nazorg

Omdat er op de plaats van het incident al snel niet veel meer te doen was en ook de opvang van de bewoners voor de nacht georganiseerd was, schaalden de hulpdiensten die nacht om 00.30 uur af naar GRIP-0. In het ROT was afgesproken dat de coördinatie van de nazorg nu de verantwoordelijkheid was van Havensteder. De volgende ochtend informeerde de woningcorporatie de bewoners en werden de vervolgstappen uitgelegd. De woorden van directeur Van Lieshout over de eigen verantwoordelijkheid van de bewoners (‘regel je eigen onderkomen voor de komende nachten’) leidden echter tot veel turbulentie. Het maakte duidelijk dat de gemeente niet zomaar kon ‘terugtrekken’. Blijkbaar was

⁵⁰ De mogelijkheid van raadpleging van het Bevolkingsregister ten behoeve van de crisisorganisatie is in de gemeentelijke evaluatie ook opgenomen als leer-verbeterpunt.

de afstemming tussen de gemeente en Havensteder op dit punt te summier geweest, waardoor deze situatie kon ontstaan. Voor burgemeester Aboutaleb zat daar wat hem betreft ook wel de belangrijkste les. In de schriftelijke evaluatie wordt hierover het volgende gemeld:

‘De gemeente houdt bij GRIP-incidenten met een omvangrijke impact voor de bevolking meer nadrukkelijk de regie op de nazorg, om alle betrokken actoren beter de gelegenheid te geven goed de eigen rollen in dit proces op te pakken en de overdracht van de crisis- naar nazorgfase soepel te laten verlopen’ (Gemeente Rotterdam, 2015, p. 4).

‘De overdracht van de warme fase naar het beheer dient meer in de vorm van een warme overdracht te geschieden’, aldus burgemeester Aboutaleb tijdens de openbare vergadering van de Commissie Veiligheid van 3 september 2015. De gemeente kwam nu feitelijk weer in beeld toen in de loop van de maandag het bericht doorkwam dat de bewoners uit de Moddermanstraat niet langer in hun hotel konden verblijven. Er was, in de woorden van de burgemeester, kennelijk iets te gemakkelijk van uitgegaan dat de verdere nazorg aan bewoners de volgende ochtend vroeg wel zou worden opgestart door de verschillende organisaties. Nu werden daardoor dus uren verloren.

3.4 Afronding

De gasexplosie in Rotterdam-Schiebroek laat twee zaken goed zien. Ten eerste bevestigt de casus dat burgers en maatschappelijke organisaties het in ramp- en crisissituaties vaak helemaal nog niet zo slecht doen. Op alle fronten is zichtbaar dat mensen elkaar (willen) helpen. Al in de acute fase bood men ondersteuning aan bewoners die onmiddellijk na de explosie geschrokken hun appartement verlieten en de straat op gingen. Van grote bereidheid en vrijwilligheid was ook sprake bij de opvang in de Goede Herderkerk. Daarmee blijkt maar weer eens dat niet alleen organisaties als het Leger des Heils of het Rode Kruis (waarvan wij het eerder verwachten) een grote rol kunnen vervullen, maar dat ook kerken in kritieke situaties waardevol kunnen zijn.

Ten tweede blijkt het voor gemeenten, in dit geval de gemeente Rotterdam, soms nog lastig in dit soort situaties invulling te geven aan hun 'nieuwe' rol, zoals die in 'Bevolkingszorg op orde' geformuleerd is. Soms gaat het goed en pakken anderen inderdaad, soms ongevraagd en spontaan, de zorgtaken op (omwonenden, de kerk). Een andere keer bestaat er onduidelijkheid (wanneer wel of niet registreren?) en veroorzaken onhandige uitspraken (van in dit geval de directeur van de woningcorporatie) problemen. Het pleidooi van Aboutaleb om de overdracht van acuut naar normaal (van crisis naar nazorg) beter te laten verlopen, verdient daarom aandacht. Het betekent dat in deze casus meer vanuit acuut georganiseerd had kunnen worden en vanuit acuut langer de vinger aan de pols had moeten worden gehouden. Nu was die overgang te abrupt.